Ч. 208 (11.499). Львів, середа 18. вересня 1929. [illegible] Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. — Конто почт. щадн. 143.322. — Адреса для телеграм: „Діло“, Львів. — Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 5·00 зол. — За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41. „ Друкарні: 29-26. — В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ. — ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Освітній Конґрес.

Львів, 17. вересня 1929.

За кілька днів пічнеться у Львові Освітній Конгрес, який влаштовує „Просвіта“ з нагоди 60-ліття свого істнування. Це другий з черги Конгрес, що його влаштовує „Просвіта“. Перший відбувся в днях 1. і 2. лютого 1909 р. з нагоди 40-літніх роковин „Просвіти“. Він мав освітньо-економічний характер і так і звався: „Перший просвітно-економічний конгрес“. Праці цього передвоєнного Конгресу мали велике значіння для тодішнього культурного і господарського розвитку нашого народу і дали початок неодній новій, особливо господарсько-організаційній ділянці в нашому національному житті. Опубліковані в окремій, великій книзі реферати, що були виголошені на цьому Конгресі, були довгий час своєрідною енциклопедією культурно-освітніх і господарських відомостей для наших громадських діячів. Отже роля Конґресу з 1909 р. була дуже додатня в нашому житті.

Не сумніваємося, що подібну, якщо не більшу, ролю відіграє і цьогорічний Конгрес. На перший погляд здавалось би, що він матиме меншу вагу тому, що його рямці звужені. Бо коли Конгрес з 1909 р. обіймав не тільки освітні, але й економічні справи, то цьогорічний Конгрес буде мати виключно культурно-освітній характер. Отже рямки теперішнього Конгресу будуть у порівнянні з передвоєнним вужчі. Але це цілковито не зменшує його ваги. Навпаки, цей факт підкреслює універсальну вагу освіти в нашому національному житті. Бо коли перед великою війною були часи, в яких „Просвіта“ обіймала буквально всі ділянки нашого життя, крім політичної, то тепер вони безповоротно минули. Передвоєнні часи діяльности „Просвіти“ причинилися до розросту і розгалуження нашого життя в численні організаційні форми. Давши початок нашій кооперативній, кредитовій і господарській організації, „Просвіта“ осталася при тім, що їй намічує для праці сама назва, тобто при освітній роботі.

Тільки на такім преважнім підложу, як відповідний рівень освіти цілого народу, можна з успіхом розвивати працю на всіх ділянках і відтинках національного життя. Це така нині ясна і самозрозуміла правда, що стала аксіомою для всіх. Не розвинеться як слід ніяка організаційна праця в народі, якщо нарід не матиме такої освіти і знання, які не тільки давалиб, але доводилиб його наслідком аналізи свого положення серед інших культурніших народів до розуміння необхідности самоорганізуватись на господарській, економічній, політичній та інших ділянках життя. Якщо потреба піднести, наприклад, культурний рівень селянської господарки, — чи зінтенсифікувати її, чи упромисловити якусь її частину — не буде у нашого селянина виплʼивом його свідомої волі, то він ні економічно, ні культурно не двигнеться.

Тому то перед „Просвітою“, як чисто **освітньою установою**, стоять великанські завдання саме в теперішню пору, коли в цілому світі бачимо величезний поступ, передовсім у технічній ділянці, що не остало без глибшого впливу і на рільну господарку. Новочасні технічні досягнення, приноровлені до сільської господарки, зробили в ній цілу революцію. Нашої хліборобської маси ця революція ще не досягнула, дарма, що підставою екзистенції цілого нашого народу саме й є хліборобство. Самозрозуміло, що при нинішній диференціяції нашого життя „Просвіта“ не буде займатися тим, над чим працює „Сільський Господар“. Але річ у тім, що спеціяльна праця „Сільського Господаря“ даватиме далеко більші наслідки там, де в населення буде більше зрозуміння для його праці. А більше зрозуміння буде тільки в більше освічених околицях. Отже „Просвіта“ має своєю працею створити широку базу для защіплювання корисних здобутків культури в усіх її видах. І тут перед нею ще й тепер, у 1929 р., стоїть навіть така акція, як ліквідування неписьменности, бо неписьменних у нас нині, на стид, ще дуже і дуже великий відсоток. Але це в її діяльности хоч і одно з найважливіших, то рівночасно і одно з найпримітивніших завдань. Бо в західних народів аналогічні до нашої „Просвіти“ установи таких завдань уже не мають. Там на черзі народні університети: селянські й робітничі, широко поставлена й розгорнена праця над доповнюванням освіти дорослих і т. д.

„Просвіта“ має перед собою крім повищого, тобто крім боротьби з повною неписьменністю, ще більше та складніше завдання, а саме: боротьбу з неграмотністю великих тисячів т. зв. письменних. Доповнити освіту, заокруглити її в тих, що вміють читати і писати, але не вміють ні спостерігати ні зі спостережень робити ніяких висновків — ось праця, що в наших відносинах вимагає доцільного пляну та програми. І саме над тим повинен довше спинитися Освітній Конгрес та скупчити біля цієї справи найбільше праці і зусиль. Зробити наш нарід з напівграмотного, малоподатного на культурні впливи чинника — підмет культурної творчости й еволюції!

Вся наша громада мусить тому віднестися до цього Конгресу з належним поважанням, гідно його оцінити та зробити все потрібне, щоби він якнайкраще вдався і приніс якнайкращі наслідки. Бо не треба забувати, що вдача чи невдача кожної навіть найкращої справи залежить перш за все від створення прихильних чи неприхильних для неї обставин, від тієї атмосфери, що її сповиває. Тому створім для Освітнього Конгресу, що, крім ділового, матиме ще й маніфестаційно-репрезентативний характер, якнайкращу атмосферу праці.

Анґлія і Франція.

Кінець політики субординації.

Анґлійський премієр Мекдональд дав кореспондентові французької ґазети „Петіт Парізієн“ у Женеві інтервю про анґлійсько-французькі відносини. Це інтервю своїм тоном і ясним поставленням справи викликало у Франції справжню сензацію. Мекдональд між іншим сказав: „маніфестації партії праці, які у Франції взяли як прояв ворожнечі, були висловом переконання, яке поділяє не лише партія праці, але вся Анґлія, що дотеперішнє становище британської держави до Франції не було політикою співробітництва, але політикою субординації, яка вже врешті мусіла скінчитися й дати місце незалежній позиції. На думку переважаючої більшости анґлійської суспільности британська політика була в залежности від Франції. Це переконання було таке сильне, що реакція мусіла бути дуже поважна. Стала потрібною зміна, не зміна духа, але методи, поведення і становища, які могли би переконати анґлійський нарід, що співпраця з Францією відбувається без примусу“.

Далі Мекдональд дав коментар до тези партії праці, що антанта вже скінчила своє істнування. „Це була відповідь, — казав він, — на виводи льорда Кашендона, які могли викликати враження, що ще має силу передвоєнний союз. Ця антанта була звернена проти інших. Політика партії праці не дозволяє, щоби приязнь між якиминебудь народами була звернена проти інших націй. Ми не можемо тепер думати так, як думали перед війною. Ми мусимо числитися з новими відносинами. Тому повстала потреба приноровити нашу мову до нових часів та нових ідей. Це був зміст моїх слів про пережиту форму, яку треба заступити іншою, одначе в цьому нема жадної ворожнечі до Франції. Формула співпраці, якнайширшої кооперації найкраще характеризує ті почування, які я маю до Франції. Ми відкидаємо старі думки про передвоєнні союзи, одначе це не означає жадної ворожнечі проти Франції. Я ніколи не заключу жадного союзу, в якому не було би Франції, або який був би спрямований проти Франції.

Газета „Петіт Парізієн“, друкуючи це інтервю Мекдональда, зазначує, що він трактує антанту, як стару собаку, яка сказилася.

Крізь комин...

(Від нашого кореспондента.)

Варшава, 14. вересня 1929.

Знаєте найкращий спосіб дістатися до хати? Приставлюється до стіни високу драбину, лізеться по ній на стрімкий дах і відтіль опускається на ховзькому мотузі крізь комин. Це зовсім нескомплікована, найлекша і найпростіша дорога, особливо, коли до хати ведуть широкі сходи і двері ніким незачинені...

Хоче уряд виступити перед соймом з різними своїми побажаннями в обсягу процедури полагоджування бюджету (питання фаховости в даному напрямі — це окрема справа), може теж в обсягу проектів на зміну конституції. Уряд (президент) — при всіх своїх ніби то так дуже обмежених прерогативах — має єдине право скликувати, відкладати, замикати й розвязувати сойм. Отже може скликати надзвичайну соймову сесію і на найближчому засіданні реґуляміновоі або конституційної комісії, на зібранні конвенту сеніорів чи на пленумі сойму (все це може відбутися у бажаному для уряду часі) голова ради міністрів чи міністр військових справ мають необмежену змогу висловити явно і славно все те, що їм мулить душу. Але ні — це був би за банальний спосіб! Премієр приїзджає до маршалка сойму й комунікує йому, що істнує замір скликати в президії ради міністрів нараду з лідерами соймових клюбів. „Мимоходом“ зразу трапляється два „непорозуміння“: 1) маршал сойму є переконаний, що ця його розмова з премієром має довірочно-інформаційний характер, а тимчасом вже у вечірній газеті являється про цю розмову офіціяльний комунікат ПАТ-а; і 2) премієр не бажає собі мати на нараді голов клюбів „славянських меншин“ (маршал сойму мабуть не дуже проти цього застереження протестує), чим створюється направду рідкий випадок в історії демократичного парляментаризму, що в загально-парляментарній справі раптом поминається представників одної четвертини населення держави. Але це — мимоходом. Маршал сойму звертається до всіх намічених сеніорів з письменним запитом, чи вони приймуть участь у конференції, ініційованій головою ради міністрів; вже сам той запит виявляє перед світом кумедну історію, що взагалі істнує сумнів, чи послам схочеться конферувати з міністрами! І посли справді, заскочені дивним листом, шнурком сунуть до кабінету маршала сойму, прохаючи пояснення: що спонукало п. премієра до такого сензаційного кроку, яка це має бути нарада, чи на ній знову будуть лаяти послів і чи тому варта йти туди. Маршал сойму перед кожним зокрема розводить руками, бо сам нічого не знає, і обіцює запитати про все премієра. Але розворушена офіціяльним комунікатом політична калабаня підносить щораз вищі филі: сходяться центральні установи партій і заторкують при цій нагоді всі пречисленні болячки; після того збираються соймові клюби, на яких роздратовані вже посли радять ще більше схвильовано, приймають довгі гострі резолюції, метушаться, творять нові протиурядові бльоки. И у висліді 7 — словами: сім — соймових польських клюбів заявляється **проти** конференції з урядом, по-пилатовому складаючи цю честь і приємність в руки одного маршала сойму. Маршал сойму повідомляє про цей вислід переговорів з клюбами премієра, а премієр — цим разом уже сухо й офіціяльно — заявляє, що доложить про це, кому слід, і після того дасть відповідь. Положення несподівано надзвичайно загострюється, відносини між соймом і урядом переходять у нову стадію, уряд опиняється у дійсно незавидній ситуації. І це в моменті, коли уряд буцім то хоче зближення з соймом, а на згаданих сім соймових клюбів — бодай шість із них за цим зближенням аж пищить! Повстає одно велике трагічне (чи трагікомічне) непорозуміння, якому знову не треба так дуже дивуватися: бо коли навіть найтужливіше вичікуваний гість, замість увійти до хати широкими сходами й відчиненими дверима, несподівано влітає крізь комин, то першим відрухом переляканого й спантеличеного господаря є — або самому втекти або гостя найбільше безцеремонно позбутися...

Аморальною була парляментарна тактика

Владислава Грабського, який задля зеднування собі раз тих, то знову інших соймових клюбів та поодиноких впливових послів, ударяв по струнах не ідейних, лише матеріяльних їх користей. Брутальною була тактика Вітоса, який експльоатував свою державну владу ради виключної користи своєї соймової більшости, помітуючи опозицією. Однак є просто чимось незрозумілим тактика, яка полягає на відштовхуванні від себе парляменту навіть у тих моментах, коли хотілось би його за собою мати! Говорити тут про помилку не можна, бо тих помилок такий довгий ланцюх, що говорить він про систему. Найкраще вона видна на тактиці полк. Савека у соймі: це єдиний в історії парляментів усіх часів і народів випадок, коли урядовий клюб, який находиться у меншости, кожним своїм кроком не ослаблює морально і не зменшує чисельно, лише скріплює і збільшує ряди протиурядової опозиції!

Наслідком фатальної тактики при реалізуванні ідеї — хоча невідомої у подробицях, але самої у собі зовсім природної і здорової — ідеї конференції голови уряду з лідерами соймових клюбів, як на дотик магічної палочки виринули в кульоарах сойму старі, призабуті, здавалось би давно каменем травневої революції придавлені марева: „центролів“, аритметика голосів, посольські конвентиклі... Очевидно, що надії на димісію кабінету д-ра Світальського й творення нового кабінету на парляментарній базі шости партій центра й демократичної лівниці, які оце вперше підписали спільну заяву у відповідь на урядову пропозицію, себто надії на „мирну передачу влади“, на перекреслення власними руками творців травневого перевороту їхнього власного діла — ці надії такі смішно наївні, що годі поважно про них говорити. Можна про це говорити лише, як про симптом. Практичне значіння має становище, яке займе в обличчі цього симптому марш. Пілсудський. На цій площині знову шаліє стоголова сплетня.

Конституційний термін скликання бюджетової сесії з кожним днем ближчий. І його не відсунуть ніякі ремствування санаційної преси на останній зворот у тактиці соймових клюбів, яке видніє уже з самих наголовків відповідних заміток: „У хвості ендеції“, „Войовничі ухвали“ і т. д. Коли би обовязувала у Польщі парляментарна льогіка фактів, то зміна кабінету повинна би прийти ще перед відкриттям сесії, аби після її відкриття не наражувати себе на вотум недовіря, як неминучу послідовність окремих ухвал НД і ППС та спільної резолюції шости клюбів. Льогіка нинішньої структури влади в Польщі й фізіономії істнуючого сойму каже далі, що новий кабінет — такий, яким він мусів би бути (байдуже, чи на його чолі станув би другий „компромісовий“ п. Бартель чи безкомпромісовий сам маршалок Пілсудський) серед теперішньої зміненої атмосфери не міг би втриматися довше кількох тижнів. Тоді повинно би прийти розвязання сойму й розписання нових виборів. І про них теж уже в кульоарах сойму говориться. Але буде по всій імовірности те, чого ніхто не сподіється, згідно з льогікою — дотеперішньої польської практики.

Коли уряд найшовся у прикрій ситуації, то в немилій находиться теж сойм, сойм, у якому покутує теза однородно-національної держави при виключеній можливости однородно-національної парлямент. більшости, сойм, здібний лише повалити уряд, але нездібний скласти його і поза словесним гороїженням, на ділі не дуже охочий передчасно вступати місце іншому, евентуально кращому, соймові. Знову перед урядом стоїть дилема: диктарури серед найгірших умовин або серед таких самих найгірших умовин — вибори. Не нам ломити собі голову над розвязкою ситуації, яку у великій мірі завдячує польська держава оригінальній методі її правителів — [illegible] до хати крізь комин..

І. Кедрин.

Морські роззброєння.

Порозуміння між Англією та Америкою.

Американський державний секретар Стімсон заявив представникам преси, що нарешті щасливо скінчено велику працю й осягнено порозуміння з Анґлією щодо програми найближчої конференції в справі морських роззброєнь. Якщо інші держави приймуть програму Анґлії та Америки, то буде осягнене не лише зменшення зброєнь, але також дійсне зменшення величини фльот. Це порозуміння між Анґлією та Америкою буде урочисто потверджене підчас побуту британського премієра у американського президента. Воно витворить зовсім нову атмосферу взаїмного довіря, яка автомотично спинить перегони в справі будови фльот.

Американські позички Німеччині.

Торговельний департамент у Вашінґтоні опублікував, що від часу заведення пляну Доза в вересні 1924 р. Німеччина одержала в Злучених Державах позичок на суму 1.179 міліонів долярів, а в тому самому часі виплатила 1.990 міліонів долярів репарацій. На рахунок німецької держави, окремих держав, провінцій та громад припадає коло третини позичок, а решта на приватні підприємства та церковні орґанізації.

ЗАМІТКИ і ВІДГУКИ.

Тріюмфальний похід бульварної преси.

Вплив „французької культури“ все більше позначується також на нашому ґрунті. Бульварна, т. зв. жовта преса, яка в Польщі від червоних титулів називається червоною, втискається в руки, а опісля в голови і вкінці в світогляд читаючої публики. На жаль, та преса „французького покрою“ все більше стає головною „культурною“ консумцією і нашої публики, особливо міської. Жовта (червона) преса єдина розростається, поширюється, захоплює все ширші кола читаючої публики, вириває з рук читача поважну, відповідальну пресу, стає насущним хлібом, зашіплює отруту, підсичує пристрасти, дає гідні до наслідування зразки, виводячи типи „героїчних“ бандитів.

Вплив преси під теперішню пору є дуже великий, а тим самим і загроза моральної отрути є теж незвичайно велика. В консервативному щоденнику „Дзєнь Польскі“ А. Кобилянський розглядає зріст злочинности в Польщі і твердить, на основі статистичних даних, що в Польщі щорічно зростає на 10 проц. кримінальна злочинність в ділянці мордів, убивств, скритовбивств, самогубств, кривавих нападів, крадіжі і т. і. Головну вину поширення кримінальної злочинности приписує автор т. зв. червоній (жовтій) пресі. Він пише:

„Преса головно полює на сензацію, щоби запевнити собі більший прибуток. Щоденники популярні, бульварні, червоні переганяються, подаючи відомости про всякого роду злочини, часто в спосіб, що викликує нездорові симпатії для злочинців у безкритичних читачів. Майже в кожному числі є кілька рафінованих убивств, надзвичайних вломів, ексцентричних неморальностей. Люди, давно повнолітні, в той спосіб довідуються, що можуть істнувати подібні злочини. Не богато щоденників можна в хаті покласти на родинному столі. Кожний з тих злочинів описаний подрібно і сензаційно. Однак про вимір кари, про схоплення злочинців, навіть немає згадки. Навпаки, часом довідуємося про дивоглядні присуди, про дивоглядно низький вимір кари, умотивований непочитальністю злочинця“!

Частина польської преси вже починає боротися з цим лихом. Відомий польський письменник А. Новачинський пише з того приводу в „Ґазеті Варш.“, навязуючи до заміток Кобилянського:

„Авжеж і кіно американське і нова польська санаційна моральність мають свій вплив на

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

Історичні й воєнні повісти.

II. „Батурин“ і „Полтава“.

Наше зацікавлення історичною повістю залежить у великій мірі від її звязків зі сучасністю. Доба змальована в ній може бути якнайдальша від нас, а її герої зовсім несхожі з нашими ідеалами чи змаганнями. А втім художня концепція письменника заступає нам безпосередні нитки посвоячення з добою і її людьми, далекими від нас; завдяки призмі крізь яку письменник глянув на них у нас може прокинутись низка проблем і почувань, до яких ми не дійшли би без неї.

Історична повість не має більших прав як кожна інша: суспільна чи психольоґічна. Автор мусить в якійсь мірі бути духово посвоячений з героями, яких змальовує або зацікавлений їхньою психольоґією настільки, щоби їхні переживання оживити.

Возьмім недавній приклад Б. Лепкого. Я був першим, що на цім місці витав появу „Мотрі“ як спробу дати нашій широкій публиці, головно ґімназійній молоді, антідот на історичні повісти Сенкевича. Саме ця обставина дає мені право (й спонукує) поглянути на продовження цієї спроби в більше критичного себто більше літературного становища.

Б. Лепкий вибрав на героїв своєї 6-томової трильоґії дві дуже психічно складні історичні постаті: Мазепу та Карла XII. Нема автора менше схильного до проблем як Лепкий; нема більше „проблематичних“ героїв як ці два. Щож вийшло? Мазепа замісць стати індивідуальністю повною пристрастей, суперечностей, духових прірв, таємною, навіть демонічною постатю, незрозумілою для свого середовища, а навіть незбагнутою для себе самого, став зрівноваженим поміркованим володарем, що виголошує сенаторські промови. Не інакше й з Карлом. У Лепкого він є тільки дуже блідим невпрастеніком. У своїй класичній „Історії Карла XII.“ Вольтер каже про нього, що „ніхто не знав його вдачі, і він сам не знав її, заки бурі, що повстали неждано на півночі не дали нагоди розвинутись його притаєним талантам“. Друга глава цієї „Історії“ має навіть окремий заголовок „незвичайна і несподівана зміна в характері Карла XII“. Образу такої метаморфози — неоцінений сюжет для письменника! — в Лепкого нема.

Мазепа став героєм поезії Віктора Гюґо, Байрона й Словацького тому, що його постать навівала образи бунтарської, неуговканої вдачі. Запорожці і їхня історія поривають нас досі свободолюбними поривами, що не йдуть у парі з ідеалами зовсім іншого державного ладу: позитивно-конструктивного. У повісти, що має на меті звеличати Мазепу й тих його однодумців, що боронили його ідеї ми шукаємо невідхильно могутнього подиху степів, нестримного розгону посвояченого з вітром і тирсою. Цього степового запаху не чути в повісти Лепкого.

Як широка картина діяльности Мазепи вона задумана як наскрізь епічний твір. Тимчасом увесь він складається з поодиноких ліричних фраґментів. Лепкий як повістяр залишився ліриком. Ліричною є його композиція повісти вся без динаміки й без „акції“, ліричними є її численні рефлексії на тему обовязків супроти власного народу, будування держави, суспільної згоди чи безладдя.

Найбільша згода з історичними фактами не звільняє письменника від потреби вязати їх в якесь мереживо оповідання, „фабули“. Великою психольоґічною помилкою в самій завязці повісти Лепкого є факт, що всі можливости романтичних пригод Мазепи кінчаються вже в 2-гім томі, коли бачимо, що він має бути супроти Мотрі зразком джентельмена (у даному випадку: це ніяка його заслуга з огляду на його дідусевий вік), а вона має бути крицевою статуєю честотливости. Чуйкевич стане також поруч них третім програмовим стовпом, що є наче тінню тамтих двох і... щож може діятись у дальших томах? Якби Лепкий був баталістом, то він міг би з цілого тому „Батурина“ зробити могучий малюнок облоги, такий як Жеромський у своїх „Попьолах“ (Сараґосса), а з „Полтави“ такий як Віктор Гюґо в „Нуждарах“ з битви під Ватерльо. Тимчасом саме ту подію, на яку ми найбільше ждемо: битву під Полтавою, він попросту полишає на боці.

Лепкий може сказати на це з погордою, що ми (ті, що так думають як я) „здеґенеровані модерною літературою“, коли щиро признаємось, що той клубок подій, який він розтягнув у звязку з пригодами всіх своїх героїв на 6 томів, нам видається нині після Віктора Гюґо (не кажемо Дюма!) а навіть Сенкевича, ледви вдоволяючим на один том.

Історична повість не мусить бути споріднена з кримінально-сензаційним романом. Вона може обмежитись до малюнку доби й людей, а проте ми не можемо стриматись від запиту: що має казати цей малюнок і вчинки цих людей?

Лепкий мав у своїх руках одну ідею, яка зовсім затерлася між листками історичних матеріялів. Це була проблема збройної боротьби України з Московщиною, як єдиного виходу для вибореня своєї самостійности; боротьби при допомозі якогонебудь чужого, далекого нам культурою й історією, союзника. Така ідея може хвилювати кожного ще й нині; як перспектива майбутнього. Але її треба було поставити як актуальну справу, що цікавить і самого письменника. Чи програна під Полтавою є природним наслідком зовсім романтичної мрії державного фантаста, чи першою ґеніяльною спробою, яка може ще раз повторитися?

Нехай би читач мусів рішати це питання йдучи за поодинокими моментами рішень Мазепи і думками, серед яких родився бунт проти Московщини і привязання до неї. Та для цього треба би й на боці українських прихильників Москви поставити (для поваги всієї проблеми) кілька щирих, енерґійних і сміливих індивідуальностей.

Мазепа і його дружина співробітників є більше кабінетними „міркувальниками“, як дієвими воєнками і людьми, що говорять боєвим запалом. А з героями повісти не інакше, як з живими людьми: коли вони сказали нам раз те, що повторяють удруге, і коли ми заздалегідь передбачуємо їхні вчинки, ще й до цього зовсім [illegible] вони цікавлять нас щораз менше.

страшний зріст злочинности в Польщі, але головно бульварна преса. Як колись у Парижі „Журналь" з „Матен-ом", так тепер у Варшаві „Поранняк" („Курєр Поранни") з „Червоняками" („Курєр Червони") завзято ривалізують зі собою в доставі і напиханні публики: злочинами і сексуаліями, звироднілостями і мордами. Чужинець, що навчився по польськи і неспостережно бере до рук котрий з тих „часописів", або їх краківського суперника („Ілюстр. Кур. Цодзенни"), то кількох днях мусить почуватися як у „джунглі", як у Содомі, як у Голівуд підчас накручування найбільш злочинних страхіть. І то є в додатку газети, яких ніколи не конфіскується, які є незаймані, які багатяться, товстіють і пучнявіють, як ропухи. Щоденно ті меґафони вигукують в санаціиній Польщі найстрахітливіші, найбільш огидливі оповідання, приправлені на смачний і веселий спосіб".

Автор взиває суспільність, всі її ще незатроєні цею отрутою кола, до боротьби з бульварною пресою і її „духовим кормом".

І в нас поширюється отрута. Всі ті „Ілюстр. Курієрки", „Ґазети Поранні" і „Векі Нові" з описами всяких еротично-садистичних історій, бандитських нападів, самогубств і рафінованих убивств затроюють нашу читаючу публику. Погляньте колинебудь в трамваях на знайомих українських не лише пів-інтеліґентів, але й інтеліґентів, а побачите, як страшно поширюється отрута. Недавно авторові цих рядків доводилося обсервувати в одній з львівських трафік, як один молодий український інтеліґент підшукував свою газетну лектуру. Він вибрав собі „Ґазету Поранну", „Век Нови", і „Ілюстр. Курер Цодз." — щоби віддати довг і рідній пресі — також „Неділю". Не минуло двох хвилин, як той „патріот" (а говорив по українськи) вернув назад і віддав „Неділю", вимагаючи звороту грошей. Видно, те число було мало сензаційне, видно досить високий рівень „Неділі" не подобався йому. То є факт. А що говорити про пів-інтеліґентів, про ремісників і робітників!

Поширення злочинности на селах теж у значній мірі треба завдячувати польській бульварній пресі. Як довго на наших селах не вміли добре читати по польськи, як довго польська газета не мала там доступу, так довго злочинність була мінімальна і не така драстична.

Над цим сумним явищем треба й нам призадуматися. Коли поважна польська преса почннає боротьбу з пропаґандою злочинности і морального розбещення, ширеного польською бульварною пресою, то тим більше ми повинні повести боротьбу з цією чужинецькою отрутою.

Українські справи в Румунії.

Справа українського греко-католицького епископства в Румунії.

Як ми повідомляли недавно, то конкордат поміж римською церквою і румунською державою передбачує нове гр.-кат. епископство в північній Румунії — з осідком в Мармарошському Сиготі. Розуміється, тим епископом має бути румун, а гр.-кат. українці, котрі до того епископства належатимуть, дістануть так звану автономію, це значить: ґенерального вікарія, все залежного від епископа-румуна. Можемо догадуватися, як та автономія виглядатиме. Тому хоч пізно, але все таки привитати треба заходи ап. адм. о. Кл. Злепка в справі оборони гр.-кат. українців. У цій справі скликано було на день 3. вересня ц. р. собор совітників і деканів з Буковини і Мармарощини до Кімполюнгу, на котрім по довгих нарадах ухвалено домагатися категорично від Риму свого українського епископа і в тій справі виробити відповідні меморіяли та подати їх на руки папського нунція в Букарешті й українських епископів у Галичині й Чехословаччині. Нараджуванося також над такою жизненною справою, як пенсії для вислужених душпастирів, вдовиць і сиріт по них. Ухвалено також вислати делеґацію, зложену з ген. вікарія Сабо і деканів оо. Медвецького й Улічака до Чернівців до гр.-кат. парох. совітн. Волянського, щоб усунути непорозуміння, які нанесли і наносять стільки шкоди як парохії, так і українській справі взагалі. Як довідуємося, о. сов. Волянський заявив свою готовість до всякої згоди для добра церкви й народу. Маємо надію, що може наступить уже раз всіми побажаний мир у греко-кат. парохії.

(„Час".)

Кругом неправда...

Читаємо в „Часі": Проєкт меншостевого статуту, що його виготовив референт Ґіца Поп, вже готовий. Замітним є, що він обертається, як каже аґенція „Радор", у вузьких рямцях міждержавних зобовязань Румунії в цім питанні. При тім введено ще ріжницю між такими меншинами, які відірвані від матірнього пня й такими, які не мають ніяких зовнішніх звязків. Це відноситься головно до мадярів; українське населення в Румунії одержить те обмеження, що законопроєкт говорить про области, які стояли довший час під чужим пануванням і не могли розвинути як слід ромунського елементу. Іншими словами: матірньої мови. На українських парляментаріях лежить тяжкий обовязок разом з парляментаріями інших меншин відвернути ту небезпеку, яку може нам принести меншостевий закон, коли він буде принятий в тій формі, яку надає йому румунський державний шовінізм.

Українцям не дають школи.

Під цим заголовком робить черновецький „Форвертс" з 7. ц. м. нац.-царaністичному правлінню найтяжчі закиди з приводу упосліджения українського населення в Румунії на полі шкільництва. Підчас виборів — читаємо там — запевняли нац.-царaністи, таксамо як лiберали, всіх і вся, що українці одержать так, як інші нації, свої школи. Підчас парляментарних нарад повторили президент міністрів і міністр освіти ці заяви з додатком, що вже в цім шкільнім році почнеться розбудова національних шкіл. Ще 23. липня заявив міністр освіти послові Пістінерові, що він чується й дальше звязаним зложеними публичними деклараціями. Щож сталося в дійсности? Замісць використати тих кілька місяців, щоби ствердити, де і котрі національні школи треба заснувати, не приготовлено нічого і нема надії, щоби щось сталося. Сьогодня не думають панове здійснити свої обіцянки та декларації. Вони не кажуть, що нац. меншинам не належаться школи, а відмовляють натомісць їм права істнування. За випробованою ліберальною рецептою заявляють вони, що українці — це зрутенізовані румуни і що не бажання й мова родичів мають рішати про навчальну мову в школі, але держава, яка має ствердити, чи ці українці не були румунами перед сто роками, або чи не заявляться вони під якимсь натиском за нерумунськими школами. Цим очевидно — кінчить „Форвертс" — проблема не буде розвязана.

Нові ґімназії в Чернівцях.

Певно думаєте, що українські? Ні, Румунія має гідніших пупілів. З новим шкільним роком одержали жиди ґімназію відразу зі всіми клясами, де будуть учити по жидівськи. Одначе жидівські посли не вдоволяються цим успіхом. Тепер зїхалися вони в Букарешті, аби домагатися ще й жидівського учительського семинара. Друга нова ґімназія, яка повстала в Чернівцях, це польська приватна ґімназія, на яку дозволило рівнож нац.-царaністичне правительство. Правда, ця ґімназія не матиме відразу всіх кляс, але товариство, яке опікується нею, зобовязалося висилати до ґімназій у Польщі тих учнів, для яких нема ще кляс в черновецькій польській ґімназії. Стид і ганьба для нас, що держава уважає жидів та поляків за ліпших, як українців.

От вам і Альба Юлія!

В урядовій газеті оголосило міністерство внутрішніх справ розвязання повітової ради в Сторожинці й іменувало інтерімарну комісію, яка складається з таких осіб: Дмитра Русу, Петра Айперта, д-ра Онуфрія Лунґуляка, Ґвіда деля Скала й Казимира Опольського. Отже крім двох румунів і 1 німця є аж двох поляків. Зате нема ані одного українця, дарма, що українці творять у сторожинецькім повіті велику більшість. Невже й націонал-царaністи перебрали методу лібералів і стоять на становищі, що поза Прутом нема ніяких українців?! Щож на це скажуть українці з націонал-царaністичної партії сторожинецького повіту? Та щож! Кажуть, що дурня і в церкві бють...

Д-Р ІВАН БРИК.

Конґрес у Кембрідж.

Те спокійне місто живої культурної праці вибрали на перший світовий конґрес у справі освіти себто виховання дорослих. Вибрали його щасливо й доцільно, бо в такому осередку, далекому від великоміського гамору і великоміських примав, конґрес міг задержати поважний, діловий і працьовитий характер. Та Кембрідж мав право стати першим місцем такої конференції ще й тому, що якраз з нього вийшла ініціятива пляново зорганізованої праці над освітою дорослих, на якої чолі станув „Всесвітній звязок для освіти дорослих" з осідком у Льондоні. Цей звязок світових освітніх товариств, інституцій і індивідуальних членів-освітників уладив конґрес в днях 22—29 серпня ц. р.

На конґрес зїхалося близько 450 делеґатів 45-и країн, в тому коло 70 офіціяльних делеґатів урядів Британської імперії і інших. Крім европейських країв були заступлені: Індія, Сіям, Палестина, Персія, Японія, Єгипет, Півд. Африка, Австралія, Тасманія, Нова Зеляндія, Канада і Злучені Держави. Найбільше делеґатів, бо близько півтора сотки дала сама Анґлія, а після неї Злуч. Держ. Америки понад 70. Слідуючою найчисленнішою делеґацією була німецька — б. 40 учасників, польська 26 учасн., відтак шведська (9), ческа (8), шкоцька і голяндська (по 7), данська (6). По одному делеґатові мали українці, Румунія, Еспанія, Греція і Югославія. Радянські республики участи в конґресі не взяли, хоч у дискусії видно було чимале зацікавлення тамошньою працею над освітою дорослих і доводилося почути навіть похвалу тої праці (з уст делеґата Індії), яку старався ослабити польський делеґат проф Лютославський з Вильна.

Конґрес своїм числом і якістю делеґатів, виголошеними на ньому рефератами і дискусією показав наглядно, що освіта чи виховання дорослих стали вельми актуальними, вибилися на одно з перших місць соціяльнополітичних питань у всіх країнах світа, серед держав і народів, які поважно дивляться в будуччину. Цеж така сама праця, яку від 60-ти літ веде „Просвіта". Ми бачили, що в тій праці заінтересовані не тільки самі фахові освітники і не тільки уряди і Ліґа Націй, але й однаково сильно і церква (поважне число епископів), і школи (університети, фахові, середні, елементарні) громадські уряди, міста й села, заробітники, робітники фабричні і рільні, професійні союзи, кооперативи, преса, лікарі, соціольоґи, фільософи, однаково старші і молодь, мущини і жінки.

Як велику вагу добачують в освіті дорослих і які звязують з нею надії для будуччини народів і людства, пророчисто виходило з привітних промов і письм. „Праця над освітою дорослих — говорив шеф уряду виховання — значно поступила від війни. В самому Льондоні зроблено на тому полі більше, як перед війною в цілій Анґлії. Домагання тої праці вийшло з робітничих кол. Якщо „Партія Праці" двократно скріпла, то це заслуга позашкільного виховання, живого контакту поміж робітництвом і його учителями, що довів до живого обміну думок, духово удосконалив робітника, дав віру в його сили. Сьогодні робітництво заінтересувалось життям інших країв і старається його пізнати, воно обмінюється учителями й учениками, що певно доведе до обєднання народів і до найважнішого в міжнароднім житті чинника: *доброї волі*".

Архиєпископ у своєму привітному письмі запевнив про своє велике заінтересування працею над освітою дорослих, яка по його думці принесе людству значно більше користи, ніж коштовні початкові і середні школи. Президент міністрів Мекдональд писав, що освіта дорослих дає основу життю людини. Ця праця при добрих провідниках, постійнім поступі й використовуванні досвідом добутих здобутків приносить великі користи. Льорд Айрвін, віцекороль Індії бачить у праці над освітою дорослих найкращу розвязку політичних питань, а державний секретар закордонних справ уважає її могутньою опікунчою силою людства. Конґрес проходив поважно при незвичайній увазі усіх присутніх. Реферати були переважно в руках анґлійців, американців і німців. Перші реферували головно про досягнення і досвід у дотеперішній праці, оживлюючи свої поважні реферати дотепами, до яких чужинець не легко звикає, але які подобаються анґлійцям. Другі приґнітали статистикою здобутків і ріжнородністю засобів і метод. Треті, більш теоретизуючі вибилися, по загальній думці учасників, на перше місце.

Мовою конґресу була англ. мова. Француз дотепно розповідав про занедбання освіти для дорослих у Франції по французьки. Німці реферували по німецьки і зараз-же подавали зміст своїх рефератів по анґлійськи. Так робили для засади, не оглядаючись на те, чи це кому подобається, чи ні. В дискусії на секціях чулося дуже рідко мову французьку.

Польська делеґація, яка мала визначений у програмі короткий інформаційний реферат, виказала велику рухливість, делеґуючи до дискусії в поодиноких секціях своїх промовців. Незвичайно помічний був їм краків. проф. Дибовський, розумний, тактовний знавець анґлійської мови. До того делеґація мала таких знаменитих освітників як Годецький, Корніловіч, Коневка, п-ні Радлінська, Новіцький і і. Нічого дивного, що при своїй рухливости і організації здобули вони собі признання. Український делеґат мав змогу забрати двічі голос у дискусії.

Та офіціяльні засідання це тільки одна ча-

Трагедія громадської праці.

(Допис з Волині.)

Луцьк, 12. вересня 1929.

Громадська праця, що в европейських країнах є найбільше шанованою, а громадські робітники, яких культурні народи підносять на вершини слави, — у нас, українців, не дістають признання. Що-ж до Волині — то тут громадська праця обкидується таким болотом і брудом, що від неї тікають всі, а ті нечисленні громадські робітники, які мимо всього, ще тримаються своїх становищ — замісць поляки чи признання зазнають такої лайдацької лайки й зневаги, що стороння людина може набрати враження, що на громадські становища Волинь покликує самих лайдаків, накладаючи на них таким чином найбільшу кару; ба, взагалі, Волинь так уже організована, уряджена й заосмотрена, що не потребує ані громадських установ, ані громадських робітників.

Справді, громадський діяч на Волині — це каторжник, який відпокутовує тяжку кару не знати за які гріхи. Коли він нездара — його ще сяк-так толерують; але, коли він має здібности, хист і енергію — його катують на кожному кроці, витикають дрібнички, одностайно „критикують“, лають, нівечать. І колиб не те, що селянські маси у зрозумінні цілої ваги громадської праці для української справи підтримують і громадську працю і громадських діячів не дивлячись на всі нагінки, наклепи й болото, — то від громадської праці на Волині не залишилось би сліду.

Бачу якийсь дивовижний брак перспективи. В широкій масі українське громадянство не має здатности охоронити наше національне життя в перспективі кількох років. Дуже часто віриться, що осягнена дрібничка десь збоку, десь згори в стані заступити пляномірну, обраховану на роки, органічну працю. Не виявляється зрозуміння, що всі ці дрібнички, всі ці припадкові річи — меншої чи більшої ваги — мають цінність лише постільки, поскільки не повалено істнуючого, поскільки здобутки громадської праці не негуються, а, противно, **зміцнюються.**

Коли я часами вдумуюся в цю страшну хуртовину нікчемних вчинків, що характеризують тепер волинське громадське життя, видаються мені „носії“ нової публично-правної етики тим героем з казки Мюнхгаузена, який, сидячи в болоті, тягнув з нього сам себе за волосся.

В цьому, власне, полягає трагедія громадської праці. В кожній нашій установі лежить світла традиція власних зусиль народу, що прагне кращого життя; традиція погодження ріжних напрямків для спільного національного добра; традиція тих святощів, яких порушувати нікому не вільно. Традиція зусиль богатьох громадських робітників, які — часами помиляючись, часами ухиляючись — всеж вложили в ці установи українську віру і біль спрагненої, спокійної та творчої праці української душі.

В тому, що громадська праця з нічого створила щось, зворухнула маси й направила їх на будуючі шляхи, розпалила широким полумям національну свідомість, оборонила українське імя від запропащення — полягає найбільша її краса й найбільша заслуга громадських діячів.

Зневаження цеї праці й цеї заслуги, що систематично переводиться „новими людьми“ на Волині — оточує громадську працю терновим вінком страдання, бо робить з неї Голготу.

А Голгота — це не є упокорення. Далеко-ні!

Другою трагедією громадської праці на Волині — є відношення до неї влади. І це є надзвичайна трагедія, бо ті громадські установи, яким вірить нарід, негує влада; а ті установи, які підтримує влада, не мають признання народніх мас. Отже, до громадського діяча на Волині ставлять одночасно суперечні домагання — влада і громадянство.

Коли український громадський діяч підтримує взаємини з владою — він є „скінчений“ в очах громадянства, коли він опирається на громадянство — тоді він „скінчений“ в очах влади. А, коли удержує діловий контакт з владою, зберігаючи українські національні установи від переслідування й нагінки і дає опір певному максималізмові збоку українського громадянства — тоді приходить його кінець: влада вважає, що це „замало“; громадянство, що „забогато“.

Український громадський діяч все є між цією Сціллею і Харибдою. В практичній роботі він стикається з владою і мусить пильно стежити за тим, щоби стояти на грунті „добросусідських відносин“, при чому влада має безмежну можливісь ставити перешкоди громадській праці, які треба вміти оминати. Ця-ж практична робота ставить його перед фактом надзвичайно агресивного успособлення групи т. зв. „нових людей“, яка є перманентною на Волині — одні відходять, а другі приходять — і яка хоче перебрати до своїх рук цілу громадську працю на Волині. Нарешті, ця практична робота ставить його око в око з ріжними партійними течіями, які, проводячи безвідповідальну працю, не мають особливого сентименту до політики „малих діл“...

Ось у цьому то й лежить пояснення того, на перший погляд, дивовижного факту, що нині на Волині чи не найлекше провадити партійно-політичну працю, та що жертв на цьому відтинку майже нема. І навпаки, найтяжче вести працю просвітянську, господарчо-кооперативну й церковну. А жертв на цих відтинках аж забагато.

Тому я й дав наголовок своїй статті: „Трагедія громадської праці“, бо тільки ця — **аполітична, річева, спокійна й національна праця** є під загрозою знищення, бо тільки українські громадські діячі — чи просвітянські, чи кооперативні, чи церковні — відчувають психічний і фактичний примус, бо тільки над діячами й установами зависла примара моральної й фізичної ліквідації, бо тільки на почесному відтинкові громадської праці чутно свист батога і рев розбещених хамів: „Распни їх! Распни його“...

Тому, зрештою, з математичною точністю випроваджуються на лінію огню одни по другому просвітянські, кооперативні й самоврядові діячі: „Распни їх!“... І тому, поза цим ревом „распни“ — така безідейна, така жалю гідна пустка.

Батіг, лайка і пустка.

Олександер Ковалевський.

Важке економічне положення Ярославщини.

(Звідомлення посла Максимовича.)

В часі моеї поїздки по Ярославщині в серпні ц. р. довідався я, а відтак провірив на місці, катастрофальне економічне положення кількох сіл, положених над Сяном. Коли довкруги відбувалися жнива і хлібороби цілими днями збирали свій цілорічний дорібок з поля, то мешканці сіл Пискорович, Лежахова і частина Дибкова оставали в тому горячому часі в своїх хатах, віддаючись тяжким думкам, що прийдеться їм без хліба цілий рік голодувати. Ці найсвідоміші наші села стрінуло страшне елементарне нещастя. Поза тим, що двічи на весні вилив був Сян і спричинив у посівах великі шкоди, впав ще й дня 21-го червня ц. р. град і вибив усе до чиста. Град 5—6 дкґ. ваги падав тоді 18 мінут і наробив страшних шкід, які обчислено на 100%. Зараз-же зїхала комісія, а староста особисто інтересувався нещастям людей, жалував їх і обіцяв негайну поміч в натурі. Провірені шкоди виносили: в Лежахові 1.500 морґів знищених засівів по 300 зол. вартости, разом 450 тисяч зол. шкоди, а в Пискоровичах більше як 2.000 морґів на 600 тисяч зол. шкоди. Бідняки-селяни дожидали ласкавої помочі в надії, що зможуть ще посіяти мішанку, гречку і т. п. Чекали з дня на день, а час минав; ходили і їздили 30 км. з Пискорович до Ярослава до староства, аж вкінці діждалися великої ласки. По 6-ох тижнях прийшли фактури з „Банку Рольнічого“ в Ярославі на руки приватних осіб, а саме гром. Ілька Мухи в Пискоровичах на суму 7.000 зол. разом з векселем, який мало підписати шістьох богатших громадян, і гром. Михайла Давидовича в Лежахові на суму 2·013 зол. також з векселем до підпису. Обовязок сплачення векслів з 13% відсотків припадає на день 11-го січня 1930 р. Вислане банком насіння по заплаченню фракту на стації Лежайськ привезли селяни до села. А тут виявилося, що гречка, горох, мішанка були як насіння в дуже лихому стані, хоч їх фактуровано у високій ціні. Розпука взялася людей, щож їм робити? Час на посів спізнений, насіння на поживу зовсім не годиться, ще й до того треба дати вексель тим шістьом, які до банку за цілість вексель підписали. Стануло на тому, що дехто взяв того насіння і посіяв, та воно не зійшло. В більшости насіння лишилось на складі у громадській канцелярії і його сторожать по черзі громадяни, що виставили векслі. До старости зверталися заінтересовані громадяни, щоб банк забрав собі те насіння, одначе дістали відмовну відповідь. Вкінці люди прийшли до переконання, що нічого ждати їм помочі від староства. Журба огортає населення, що не має тепер хліба ані ніякого виглядy, щоб добути насіння на посів. А тимчасом час озимих посівів уже настав. Нещасним селам Пискоровичам і Лежахову лишилося тільки звернутись до Українського Комітету допомоги потерпівшим від повені з проханням про поміч у формі безпроцентової довгоречинцевої позички на закупно потрібного насіння під озимину. Поміч цю належалоб розділити поміж громадами при помочі місцевих кооператив за посередництвом Повітового Союзу Кооператив у Ярославі.

Нові репараційні переговори в Парижі.

Репарації Австрії, Угорщини та Болгарії.

У Парижі розпочалися нові переговори в справі репарацій Австрії, Угорщини та Болгарії. Участь у переговорах беруть представники великих держав, малої антанти та Польщі. Ухвалено скликати до Парижа спеціяльну конференцію в цій справі, яка має тревати довгий час. Австрія, Угорщина та Болгарія мають висдати на цю конференцію по двох представників. Конференція має обговорити справу маєтків, які належали переможеним державам, справи позичок, які зробили ці держави перед своїм поділом і нарешті справу властивих репарацій. Ця остання справа дуже тяжка, бо всі ці держави переживають тяжку господарську кризу й їх відбудова відбувається дуже поволі.

стина конґресу, а друга, під деяким оглядом навіть важніша, це особисте познайомлення, дружні розмови, інформації, навязання постійних звязків. І для того преважного завдання, назвім його інформаційно-пропаґандового мало одної людини. Отже на закордонні делеґації, хоч яка в нас біда, жаліти гроша не можна, бо він вернеться сторицею.

Треба знати, що світ нами інтересується. Англійці дуже цікавляться нашим релігійним рухом і положенням греко-католицької і православної церкви в Польщі. Німці цікавляться теж тим питанням, а до того і нашою школою, умовинами культурної й економічної праці. Американців цікавить справа українського університету і т. д. і т. д. Словом світ цікавиться нами, а ми для заспокоення тої цікавости не робимо нічого, або зле і недостаточно. А прецінь того ні легковажити, ні недоцінювати не можна. Яку масу гроша видають держави на закордонну пропаґанду, на вироблення собі доброго імени, як вражливі вони на ревеляції, на правду перед чужиною про те можна легко переконатися. І коли опінією світа дорожить у своїм інтересі всяка держава, то не сміє легковажити собі її ніяка нація, тимбільше поневолена. Мені здається, що далеко кориснійше видати одну інформаційну на цифрах і фактах оперту брошуру в англійській або німецькій мові ніж десятки брошур в українській мові, які і в нашому громадянстві мало хто читає. І кошти менші і користь більша.

Справоздання з ділової части конґресу подам на днях на сторінках „Діла“, а спеціяльне обговорення порушених питань і вислідів праць конґресу полишаю для органів „Просвіти“.

Дня 28. VIII. відбувся загальний збір. Без огляду на ріжниці в основних поглядах на ведення освіти дорослих, які зарисувалися поміж делеґатами англійськими та американськими з одного боку і всіми іншими з другого боку, або приклонниками „Партії Праці“ і більш консервативними учасниками, збір пройшов спокійно і культурно. Невжеж і наші збори „Просвіти“ не моглиб проходити таксамо? Словяни утворили бльок і здобули одно місце в президії (д-р Дибоський) та виконавчім комітеті (пос. Ян Масарик). До „Ради“ увійде і представник „Просвіти“.

Вертав я через гарну Бельґію і розкошувався гарними, ріжноколіровими будівлями, богатством квітів, садів, городів і масою домашньої птиці. З приємної задуми пробудив мене в Брукселі великий реклямовий напис: Бачевський. Ось наші гордощі! Подивляв розмах і красу німецьких міст, могутні фабрики, гарно управлені поля, бачив усюди педантичну чистоту, солідність, працьовитість і ощадність. Приходилось схилити голову перед силою творчого німецького духа.

Границя. І тут ще не відчувалося ріжниці, бо треба бути справедливим, польські поліційні й митні органи обходилися з людьми коректно і культурно. А далі я вїздив у зовсім новий світ, так дуже неподібний до країн Заходу, аж опинився на своїм та всеж таки ріднім смітті.

Кінчу кількома заввагами. Молодь наша повинна вчитися чужих мов, головно німецької і англійської, бо може мати змогу виїхати заграницю і чогось навчитися, щоби успішно кувати краще завтра свойого народу.

Наше громадянство мусить зрозуміти вагу позашкільного виховання, зрозуміти працю, яку веде „Просвіта“ і станути до тої праці одною лавою. На таку ціль не можна жаліти ні гроша, ні часу, ні здоровля, бо тільки освічений нарід зможе вибороти собі кращі умовини свойого життя працею, совісністю і ощадністю. Ставити собі часто за приклад інші народи то ще мало, треба мати відвагу і тверду волю теж і наслідувати їх у всіх, навіть найдрібніших проявах свойого життя.

Конґрес, де ми могли би бути.

Минулого місяця радив у Женеві конґрес світового союзу педаґоґічних товариств. Щойно тепер попали в наші руки точні справоздання з цього міжнародного зїзду, поза яким стоїть сорок 63 суверенних держав з численними педаґоґічними організаціями.

Повстав цей союз при кінці війни, коли більш як колинебудь відчували потребу порозуміння між народами. Почин до згаданої організації дало американське товариство „Народнього виховання“. Воно підготовило першу програму міжнародного зїзду в Сан-Франціско у липні 1923. Було на ньому 600 учасників від 60 держав. Другий такий зїзд був в Единбурзі у 1925 р., 3-ій у Торонто у 1927 р.

Яка мета цієї організації? Зеднати педаґоґічні сили всього світа і безпосередніми взаєминами доходити до щораз яснішої кристалізації основ виховання нових поколінь. Така орґанізація стоїть поза всякими партійними і релігійними тенденціями, даючи доступ до праці представникам усіх народів без огляду на їхню ідеольоґію. Вона злсувала свою мету таким рішенням: „Нашим завданням є прокласти шлях для якнайкращих дружніх взаємин між народами доброї волі та взаїмного довіря: дати повну свободу правам і привілеям усіх держав, рас і релігій і признати їхні здобутки; давати якнайточніші обєктивні інформації при помочі книжок і інших засобів; розбуджувати почуття любови для власної батьківщини, а не ненависти до інших народів і країн.

Праця конґресу йшла в 19 секціях на такі теми: Союзи батьків і вчителів (взаємини школи й дому); здорове виховання; виховання для розвитку хисту дитини; підготовка вчителів; виховання дітей на селі; шкільні бібліотеки; ремесло в школі; неграмотність; освіта дорослих.

У кожній з цих секцій її учасники вибирають собі більшістю голосів мову, якою порозумівається. Чималу посередню ролю займає скрізь есперанто.

З усього справоздання нашу спеціяльну увагу звертає факт, що на виставці діточої книжки ми дістали дуже скромний куточок. Україна — як це зазначено в друкованім обширнім справозданні „Діточа література й міжнародне співробітництво“ — представлена там завдяки заходам двох людей, п. Евгена Бачинського, нашого земляка, що постійно живе в Женеві і М. Таранька. Перший занявся збіркою книжок для молоді при допомозі п. М. Таранька зі Львова, який з власного почину вважав своїм обовязком вислати на цю виставку свої видання. На 35 українських видань зібраних на цій виставці 29 виданих М. Тараньком. Радянська Україна дивним дивом не вважає вказаним висилати на такі чисто-освітні конґреси ні своїх делеґатів ні своїх видань, щоби бодай показати світові, що вона істнує і що її видання книжок можуть рівнятись з виданнями інших великих народів.

Конференція уряду зі соймом не відбулася.

Заповіджена на понеділок 16. вересня конференція уряду з головами парляментарних клюбів не могла відбутися тому, що не було охочих із боку парляментарного представництва. Тому марш. Пілсудський провів день у Сулеївку, а марш. Дашинський виїхав до Казімежа над Вислою. Заповіджену спільну конференцію клюбів Визволене, ППС, Строн. Хл., Пяст, НПР і ХД відкликали аж до повороту марш. Дашинського, який має поінформувати голови цих клюбів про вислід своєї останньої розмови з прем. Світальським.

Урядова енунціяція.

В найближчому часі має появитися урядова енунціяція в звязи із заповідженою конференцією премієра та марш. Пілсудського з представниками соймових клюбів. Текст енунціяції устійнять після повороту марш. Пілсудського із Сулеївка і після конференції між премієром і маршалком. В енунціяції уряд подасть мотиви, якими кермувався, коли заініціював акцію скликання представників партій, щоби призадуматися над парляментарним положенням і управненням парл. праць над бюджетом.

Зміни в уряді?

У соймових кульоарах застановляються, які висновки поробить уряд у звязи з ухвалами соймових партій та чи евент. відношення уряду до сойму не загостриться. Лівиця вірить, що в уряді, без огляду на відомі ухвали соймових партій, є тепер для сойму прихильний настрій, що виявиться в радикальних змінах в уряді. Треба сподіватися покликання нового кабінету, якого метою буде довести до порозуміння зі соймом. Світальський покинув би становище шефа уряду, наслідником його був би теперішній управитель скарбового ресорту полк. Матушевський, далі ввійшов би до уряду ген. Сосковський на місце міністра закорд. справ Залеського, а марш. Пілсудський покинув би становище міністра військових справ, а залишив би собі лише ген. інспекторат армії.

Вижидаюче становище лівиці.

Один із визначних провідників польської лівиці сказав журналістам: Партії лівиці займуть вижидаюче становище до кінця тижня, бо сподіються, що до цього часу шеф уряду чейже повідомить марш. Дашинського про скликання парляментарної сесії. Колиб це не сталося, ліві партії виступлять до президента держави з внесенням скликати надзвичайну сесію. Внесення підпише відповідна скількість послів.

Події в Палестині.

Сутички англійських військ з бедуїнами.

В південній Палестині біля Чітін прийшло до кровавої сутички англійського відділу з бедуїнами. Було вбитих 5 бедуїнів, а богато ранених.

Що закидають жидам?

Дня 16. вересня спровадили до цитаделі в Ако 44 жидів, арештованих у Ротшільдових млинах. Усім їм закидають душегубство не в обороні власного життя, лише стріляни̇ну з премедитацією.

Дивогляди.

Ванна магараджі.

Англійська фабрика авт Рольс-Ройс дістала небуденне замовлення. Один з індійських магарадж замовив собі мандрівне авто зі спальнею і купальнею. Авто мусить мати такі пружини і ванна мусить бути так поміщена, щоби вода не виливалась з ванни підчас їзди, коли магараджа буде купатися. При ванні на столику буде телефон для розмови з шофером. Через цей телефон магараджа повідомить шофера, коли вода через ванну переллється.

Іміґрація до Америки.

Державний департамент у Вашингтоні оголосив огляд еміґраційного руху до Злучених Держав напротязі останнього урядового року, від першого липня 1928 до кінця червня 1929.

Напротязі того року всі европейські краї вичерпали свою „квоту“, значить: прислали стільки іміґрантів, скільки для них допускав американський еміґраційний закон, за виїмкою одної Ірляндії.

Найбільше еміґрантів, а саме 51,227, прибуло з Німеччини. Це власне вся німецька квота. Таксамо всю свою квоту на 34.000 душ використали переселенці з Великої Британії. Ірляндія прислала 22.096 еміґрантів, але хоч ірляндська еміґрація в Америку не зупинялась, то цього року 6.471 віз, призначених для неї, лишились невикористаними.

Із Швеції прибуло напротязі року 9.561 еміґрантів, з Норвегії 6.453, з Польщі 5.982, з Франції 3,954, з Італії 3.845, з Чехословаччини 3.076, з Данії 2.789, з Росії 2.248, з інших країв ще менше, але всюди стільки, скільки могло увійти в призначену їм квоту.

Більшу частину всіх квот використали батьки американських горожан та родини законно допущених чужинців, які мають первенство перед іншими іміґрантами. Жінки та малолітні діти американських горожан можуть приїздити свобідно, поза квотою.

Десять маленьких країв в Африці та Азії, яким закон допускав по сто віз, зовсім їх не зужили. Ніхто не старався про дозвіл приїхати в Америку і ніхто звідтіля не приїхав.

Франція обсадила англійську полосу в Надренії?

„Дейлі Експрес“ повідомляє будьто би Франція обсадила своїми військами полосу Надренії, яку досі окупували англійські війська. В звязи з цим виринули великі трудноші, так, що головнокомандуючого англ. збройних сил у Надренії відзвали до Льондону.

Довкола страйку польських міських театрів.

Арендатори львівських міських театрів винні артистам і помічничому персоналові платню за два місяці. Всетаки арендатори, хоч офіціяльно зреклися аренди театрів, досі не хочуть уступити, бо кажуть, що мають претенсії до маґістрату. В понеділок зголосилися вони в заступника урядового комісаря проф. Обмінського та сказали, що готові зліквідувати своє відношення до львівських театрів і згодилися виплатити частину залягаючих платень артистичному персоналові з кавції, яку зложили в маґістраті, коли переймали аренду. Арендатори подали вказівки, на основі яких артисти мали би дістати платні зі згаданої кавції. Члени артистичної дружини, орхестра та хори нараджувалися, як урухомити театри. Висунули проект працювати на кооперативних основах. Збори вибрали комітет, який має порозумітися з міродатними чинниками в тій справі.

Тому, що страйк триває далі, нинішні представлення не відбудуться.

НОВИНКИ

— **Заборонене свято.** Свято Шміґельського, заповіджене на 21-го вересня ц. р. в Збаражі, не відбудеться, бо влада його заборонила.

— **Катастрофи.** У півд. Франції великі повені. — Французький літак „Голіят“ згорів разом з 4 летунами підчас військових вправ. — На озері Мічіґан потонув корабель з 24 особами. — В амер. місті Портсмавт (стейт Вірджінія) згоріло кільканацять будинків з муніцією й зброєю, що належали до маринарки.

— **Ріжні вістки.** У Софії закінчилась міжнародня залізнича конференція; болгарський уряд запрохав усіх учасників конференції у подорож довкола краю. — У деяких місцях Болгарії (Калофер і Карлов) упали вже перші сніги. — У Минську розстріляли як шпигуна польського підданого Вол. Праґу, якого більшовицька влада перехопила на своїй території. — Департамент шляхів у Мадриді дістав інжинірський проект будови мосту між Еспанією і Африкою; плян реальний, але покищо за дорогий. — Донька американського „сталевого короля“ Шваба стала черницею, вступивши до кармелитанок. — У липні виїхало з Палестини 182 жидів, 76 християн і 22 мусулманів, а приїхало 336 жидів, 97 християн і 8 мусулманів. — На залізниці у французькому місті Ліль найшли в куфрі трупа мущини, якого маму вбили у квітні ц. р. серед обставин досі невияснених. — У Ніцці обікрали крамницю одного золотаря на 2 міліони фр. — Пяту партію шахів виграв Альохін проти Боголюбова в 45 ходах.

— **Утеча вломника.** Один із чільних берлінських вломників Каснер, що очищував від довгого часу берлінські готелі, дав доказ свого великого акробатичного хисту, бо втік з вязниці через ринви й дахи. Майже дві години здоганяла його поліція по берлінських вулицях. У цій утечі його підстрілили в плечі і зловили аж тяжко раненого. Каснер лежить у шпиталі.

— **Рекорди.** У Польщі й на Поморі є тепер вибори до міської ради; рекорд при цих виборах здобуло містечко Ґнев, де на 12 місць радних зголосили 8 ріжних списків зі 101 кандидатами. — У Варшаві матірю стала 60-літня жінка Рухля Б., якої прізвища не под[illegible] управа дотичного шпиталю.

— **Книжка про Черніівці.** Редактор черновецького „Морґенблят-у“ Жан Гольдберг написав книжку, в якій змалював черновецьке життя в каварні, уряді, на вулиці, в суді, театрі. Автор подає також образи буковинських сіл, розмови з визначними артистами й політиками, пригоди. Влучно описаний „черновецький жолудок“, черновецьке закулісове життя, варстат журналіста. При кінці книжки обговорює Гольдберг обставини, серед яких він став журналістом. У книжку, яка називається „З олівцем через Чернівці“, входять також статті інших авторів.

— **Розумний розпорядок.** Чеська влада почала боротьбу з димом, який затроює в містах людям легені. Вона видала цілу низку правил, яких повинні триматись власники фабрик, а навіть звичайних домів, на яких димарі випускають дим занадто великим кужілем, тому, що печі не є добре збудовані.

— **Зменшення німецького населення.** Голова комітету „Охорони рідні“ в Німеччині мав відчит, в якому стверджував, що в Німеччині й Австрії паде сильно зріст населення у відношенні до минулих літ. Найменше осіб родиться і найбільше [illegible]

дапешт, Стокгольм, а Париж, місто славне з „легкости", стоїть аж на 5-ім місці. Німеччина має цього року наслідком цього „упадку" на 50.000 менше робучих рук.

— **Економічна анкета.** „Красная Газета" приносить зразок нового анкетного листка, який розіслав комісаріят торгівлі ріжним місцевим урядам, щоби зібрати дані про економічний стан у минулому році. Приватні особи мають дати відповідь на такі питання: 1) скільки лену, конопель, бавовни зїли у вас минулого року птахи й худоба? 3) Скільки сірників ужили ви для власної потреби? 4) Скільки соли зїли ви при обідах і вечерях? 5) Скільки грошей видали ви на алькоголь? 6) Скільки грошей ви позичили іншим? 7) За яку суму накупили ви оселедців і іншої риби? Люди чіхаються і відповідають нишком: „Якби ми були знали, що на такі питання треба буде відповідати!", а інші записують цифру, до якої доходять при помочі споминів. З цього матеріялу роблять пізніше офіціяльну статистику і обраховують нові економічні можливости.

— **150.000 лікарів в Америці.** З кінцем минулого року було в Злучених Державах лікарів з науковими кваліфікаціями і урядовим дозволом лікарювати — не менше як 149.521. З того числа 18.634 в стейті Ню Йорк, 11.405 в Пенсілвенії, 10.893 в Іллінойс і 8.854 в Каліфорнії. В порівнянні з числом населення це більше ніж в якомунебудь іншому краю. На 100.000 душ людности припадає в Америці 127 лікарів, в Італії 71, в Данії 70, в Німеччині 64, в Чехословаччині 58, в Латвії 55, в Швеції 35, в Польщі 30. Одначе ті американські лікарі доволі нерівномірно розселені по ріжних стейтах і сторонах краю. Наприклад на 10.000 людности в Каліфорнії припадає 20 лікарів, в Ню Йорку 10, у Висконсин 10, а в Айдаго лише 7. Так само нерівномірне відношення щодо простору, який тим лікарям приходиться обслугувати. Наприклад у Мессечусетс на сто квадратових миль припадає 78 лікарів, в Ню Джерзі 50, в Тексас тільки 2, а в Норт Дакоті або Монтані лише 1. Всіх лікарських шкіл признаних Американською Медичною Асоціяцією є 74. Всі вони приймають тільки студентів із щонайменше двома роками „каледжу". В 1928 році у всіх тих медичних школах було записано 20.245 студентів. Щороку пересічно чотири тисячі кінчить школу і зачинає працювати в лікарській професії.

— **Справлення помилок.** У статті д-ра Ю. Стецюка в ч. 206 „Діла" п. з. „Наша кооперація" попали такі помилки: 1-ша стор., 19-ий рядок замісць „основний капітал" має бути „основне майно". 2-га стор., 2-га шпальта, 15-ий рядок замісць „але це може вести" має бути „**а це** може вести".

Дописи.

ЛУЦЬК НА ВОЛИНІ. (Протверезіння). Ті, що приглядалися з занепокоєнням до того як наші кермуючі національні чинники на Волині, що ведуть українські громадські установи, безчинно заховуються до злочинної діяльности Петра Певного, до того, як він поневіряє найбільші наші авторитети, — можуть нині відітхнути. Статті пп. Олекс. Ковалевського й Вол. Островського, утримані в спокійному, аж надто спокійному й річевому тоні, з кожного рядка яких пробивалася льоґіка і вдатна аналіза; заховання наших громадських діячів у справі Українбанку, української ґімназії й звільнення війтів, повні такту і витримки; зимна кров, яку вони заховали, не дивлячись на облудливу і брудну кампанію, що була звернена проти них особисто („Українська Нива" зогиджувала і денунціонувала таких діячів: Ів. Власовського, Ів. Бондарука, Евгена Петриківського, Вол. Островського, а найбільше — Олександра Ковалевського) — внесли протверезіння: з одного боку — українське громадянство побачило, що кампанія проти українських громадських діячів, це ніщо інше, як виконування наказу згори, щоби знищити українські установи й українських провідників, щоби знесилити український національний рух, а на місце знищеного впровадити потульну малоросійщину, якій теж наказано називатися „українством". Українське громадянство, що легковажило собі „новий „курс", побачило, що він добирається вже до його душі, чести, віри, обертаючи найбільші цінности на-нівець. А побачивши це, відійшли від „санації" такі громадяни, як Мод. Левицький, Мих. Савицький, Юр. Черевко й інші, не бажаючи давати надалі апробату на нищення українських національних цінностей. З другого боку — і „санація" побачила, що пасивність українських кермуючих чинників не випливала з їхнього переляку, але з великої турботи за стан тих інституцій, до яких потягнулися так жадібно „санаційні" руки. Українська санація відчула, що українське організоване громадянство є значною моральною й фактичною силою, до того-ж обєднаною силою, бо всі відтінки української громадської думки зійшлися на осудженні „ідей", „методів" поступовання й цілої шкурницької облуди „санації". Нарешті, всі побачили, що під покришкою нібито ідейної праці волинські „санатори" працювали тільки над нищенням осіб і установ українського походження і то тільки національної формації. Сама „санація" відкрила очи українському громадянству на себе й свою нікчемність. І наслідком того протверезіння наступає...

N. N.

ЛІСЬКО. (Вдатний концерт). Як гірський потічок підчас спеки, так спокійно пливе українське життя в Ліську. Час до часу міщанська молодь, що гуртується в читальні „Просвіти", дасть аматорську виставу, получену з забавою або уладить фестин, дохід з якого йде на добродійні й освітні ціли. Але й того було комусь за багато з наших приятелів, бо конче хотіли розбити фестин, а по фестині забаву; але це аранжерам не вдалося, бо на команданта вибрали людину, яка з огляду на фізичне каліцтво найменше до того надається. Пізніше була спроба уладити погром українців, але й це не повелося, бо наші хлопці не каліки. Милу несподіванку зробив нам серед теперішніх невеселих і несприятливих обставин адв. д-р В. Блавацький, прибувши в неділю дня 8. вересня зі своїм хором з Сянока до Ліська. Під оглядом співу я є ляїк і може знайдеться хто інший, що дасть оцінку поодиноких точок програми (з того вдатного концерту). Я зазначу лише, що Лемківщина може бути вдячна п. д-ру Блавацькому за його працю в зібранню й вишколенню хору. Ліська міщанська молодь, інтеліґенція та дооколичні селяни щиро дякують д-ру Блавацькому, паням хористкам і хористам за ту милу несподіванку, яку вони нам в ту неділю зробили. Нагородою за це хай буде для них виповнена по береги саля і невмовкаючі оплески після виконання кожної точки програми. Співацькій дружині з Сянока бажаємо якнайбільших успіхів у дальшій праці.

Очевидець.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Вівторок, 17-го вересня, г. 7·30 веч. „Паґаніні". Виступ Ади Сарі.

Середа, 18-го вересня, г. 7·30 веч. „Лякме". Останній виступ Ади Сарі.

Малий Міський Театр:

Вівторок, 17-го вересня, г. 7·30 веч. „Гарна історія". Виступ Софії Чаплінської й А. Венгерка.

Середа, 18-го вересня, г. 7·30 веч. „Гарна історія". Виступ Софії Чаплінської й А. Венгерка.

Кіна.

Аполло: „Квітка Сходу".
Кольосей: „Герой пустині" і „Чортівський плай".
Лев: „Князі на засланні" (Лія Мара).
Люна: „Яковова криниця".
Марусенька: „Темпо".
Оаза: „Кельнер із московського ресторану „Яр".
Палас: „Асфальт".
Пан: „Мучениця подружжа" (Корінна Ґріфіт).
Пасаж: „Полк смерти".
Стилеве: „Батько Сергій" (Мозжухін).
Фатаморгана: „Незнаний батько" (Реджінальд Дені).
Химера: „Шофер ясновельможної пані".
Утіха: „Батьку!" (Кап. Сорель і його син).

Програма радіо.

Середа -18го.

Варшава (1411,7). 18·00 Концерт орхестри. 20·05 Фортеп. ресіталь. 20·30 Еспанська музика.
Познань (334,8). 20·45 „Кармен". 23·00 Музика до танців.
Гельсінгфорс (221,4) 19·05 Еспанський вечір.
Лайпціґ (259) 21·00 Популярна музика.
Братислава (279) 19·05 Дуети Дворжака, Сметани, Бізе.
Талін (296). 17·30 Опереткова музика.
Загреб (307). 20·15 Еспан. вечір.
Льондон (356,3). 16·45 Органи. 19·45 Військова музика.
Франкфурт (390) 20·45 Еспанський вечір.
Берлін (418) 19·30 Модні пісоньки.
Рим (441). 21·00 Еспан. музика.
Прага (487) 19·00 Чеська фільгармонія
Міляно (501). 17·00 Радіоквінтет.
Мюнхен (533). 21·30 Опереткова музика.
Будапешт (550). 20·00 Есп. вечір.
Київ (800). 20·00 Опера з Ленінграду.
Москва (825). 19·00 Опера.
Ленінград (1000) 19·30 Орхестра дута.
Париж (1725). 21·35 Радіоконцерт.

Четвер 19 -го.

Варшава (1411,7) 18·00 Концерт солістів. 22·45 Музика до танців.
Краків (312,8). 20·30 Вечірний концерт.
Познань (334,8). 20·30 Віденська музика.
Бресляв (253) 19·05 Опереткова музика.
Лайпціґ (259) 20·00 Симфонічний концерт.
Братислава (279) 20·00 Пісоньки.
Талін (296) 15·00 Композиції Чайковського.
Льондон (356,3) 16·00 Октет. 19·49 Радіокабарет.
Франкфурт (390). 20·00 „Орфей і Евридика" опера.
Берн (403) 21·00 Брамс і Німан на фортеп.
Рим (441) 21·00 Італійська оперова музика.
Прага (487). 21·00 Концерт.
Міляно (501). 20·30 „Ріґолетто".
Відень (516,3). 20·05 „Лякме".
Мюнхен (533) 21·20 Симфонічна орхестра.
Будапешт (550). 17·30 Попол. концерт. 22·15 Циганська капеля.
Москва (825). 21·30 Популярний концерт.
Харків (1304). 20·39 Вокальна музика.
Париж (1725) 21·00 Концерт.

Подяка.

До Впр. о. Д-ра Вергуна в Сокалі.

За присланий **Kalotrix** дякую. Лікарство дійсно помагає. Біль голови уступає, а волосся не тільки, що вже більше не випадає, але нове поростає. Прошу о ще одну посилку.

З глуб. пош.
о. Вол. Давидович,
парох в Глібовичах.
537 1-1

Ширіть наш часопис!

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.